

Reykjavík, 13. mars 2023
/íls

Efni: Umsögn um drög að frumvarpi vegna sjálfstæðs raforkueftirlits

Vísað er til draga að frumvarpi til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna sjálfstæðs raforkueftirlits, sem birt voru í samráðsgátt stjórnarráðsins, 27. febrúar 2023, sbr. mál nr. 46/2023. Nánar tiltekið er um að ræða breytingu á raforkulögum nr. 65/2003, lögum um Orkustofnun nr. 87/2003 og lögum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins nr. 70/1996 (raforkueftirlit). Eftirfarandi eru athugasemdir Orku náttúrunnar ohf. (ON) við frumvarpsdrögin og þær breytingar sem í þeim eru boðaðar.

Heilt yfir fagnar ON þeim breytingum sem boðaðar eru enda mikilvægt að íslenskur raforkumarkaður starfi á réttum grunni. Þar skiptir máli sjálfstætt, óháð og öflugt raforkueftirlit. Mikilvægt sé því að treysta stoðir eftirlitsins og þess óhæðis sem raforkueftirlitið þarf að búa yfir. ON gerir athugasemdir við eftirfarandi atriði í frumvarpinu sem það telur orka tvímælis og eða vekja upp spurningar í fyrirliggjandi frumvarpi.

Í 2. gr. frumvarpsins eru verkefni og hlutverk Raforkueftirlitsins skilgreind nánar og tiltekið að því sé ætlað að sinna *raforkueftirliti* og *öðrum verkefnum* sem orkumálastjóri feli því. ON telur að það geti orkað tvímælis m.t.t. óhæðis Raforkueftirlitsins að hægt sé að fela því önnur verkefni án þess að skilgreint sé sérstaklega í hverju þau geti falist. Það veki upp spurningar hvort eftirlitsaðilinn geti í reynd verið óháður. Með skipun orkumálastjóra í embætti skrifstofustjóra Raforkueftirlit heyrir skrifstofustjóri stjórnunarlega undir orkumálastjóra og því hægt að draga í efa sjálfstæði Raforkueftirlitsins gagnvart Orkustofnun.

Verði ekki fallist á framangreind sjónarmið bendir ON á að í öllu falli þurfi að skilgreina mjög vel hvaða önnur verkefni hægt sé að fela Raforkueftirlitinu og að setja þurfi slíkum öðrum verkefnum skýrar skorður. Til að mynda þurfi að vera skýrt að slík verkefni megi ekki vera þess eðlis að þau fari gegn kjarnaverkefninu sem er raforkueftirlit. Einnig að raforkueftirlit skuli ávallt vera í forgangi og að sk. önnur verkefni séu víkjandi. Ellegar er hætt við því að sk. önnur verkefni verði það íþyngjandi og yfirgripsmikil að ekki sé hægt að sinna raforkueftirliti sem skyldi. Þá vekur þetta upp spurningar um óhæði Raforkueftirlitsins og hvers boðvaldi það lýtur þegar það sinnir öðrum verkefnum en raforkueftirliti og hvort það fari saman við það að vera stundum undir boðvaldi orkumálastjóra og stundum ekki. Hætt er við hagsmunaárekstrum þegar verkefnum er blandað saman líkt og lagt er til.

Þá er óljóst hver skuli greiða fyrir kostnað vegna sk. annarra verkefna en það þarf að vera hafið yfir allan vafa að fjármagni frá eftirlitsskyldum aðilum til Raforkueftirlits sé ekki varið til slíkra verkefna og um þau haldið gagnsætt bókhald. Áréttað er hins vegar það sem áður hefur komið fram um að Raforkueftirlit ætti með réttu að sinna eingöngu raforkueftirliti og ekki öðrum verkefnum.

Í 7. gr. b. er fjallað um eftirlitsheimildir Raforkueftirlitsins og þar tilgreint að heimilt sé að krefja eftirlitsskylda aðila um allar upplýsingar og gögn sem nauðsynleg eru við framkvæmd eftirlits samkvæmt raforkulögum. ON telur ástæðu til að þessar heimildir séu skýrðar nánar þannig að ákveðinn rammi sé settur af löggjafanum um þær útfærslur sem til stendur að setja í reglugerð að þessu leyti. Mikilvægt sé að ekki sé kallað eftir gögnum nema fyrir því liggi málefnaleg rök og að umrædd gögn varpi ljósi á málefnið. Þannig þurfi það að liggja fyrir í upphafi hvað hvert atriði og eða gagn eigi að leiða í ljós. Það hefur skort á hingað til en ON hefur jafnan veitt Orkustofnun (OS) upplýsingar og gögn í tengslum við raforkueftirlit. Hins vegar hefur ON að sama skapi gert ítrekaðar athugasemdir við umfang beiðna þar sem m.a. er kallað eftir upplýsingum um samkeppnislega viðkvæmar upplýsingar s.s. verð. ON hefur gert fyrirvara við beiðnir OS m.t.t. afhendingar gagna og hefur óskað eftir rökstuðningi fyrir því að hvernig umbeðin gögn varpi ljósi á þau atriði sem OS hyggst afla svara við. OS eru enda ákveðin mörk sett af meðalhófsreglu stjórnsluréttar sem áskilur að gæta þurfi meðalhófs við rannsókn mála og gagnaöflun í tengslum við þau. Að mati ON hefur meðalhófs ekki alltaf verið gætt við umfang beiðna um gögn og óljóst að hve miklu leyti umbeðin gögn skuli varpa ljósi á það sem OS vill afla svara við. Mikilvægt sé að OS leggi upp með að tilgangur með gagnabeiðni sé skýr og að ekki sé óskað gagna nema ljóst sé að þau séu líkleg að varpa ljósi á þau atriði sem leitast er við að upplýsa og skýra. Mikilvægt sé að OS skilgreini hverju sinni hvaða spurninga sé verið að spyrja svo að ekki sé lögð óþörf vinna á eftirlitsskylda aðila við skil á gögnum. Þá verður stjórnvaldið einnig að vera raunsætt við afmörkun þess tíma sem eftirlitsskyldir aðilar hafa til að svara gagnabeiðnum en reynsla ON er að eftirlitsskyldum aðilum sé iðulega veittur of naumur tími til að svara beiðnum. Þá þarf OS einnig að líta sér nær því oft sé verið að óska gagna sem þegar hafi verið send inn; mikilvægt sé að OS nýti það sem þegar sé sent inn sem hluta af öðru eftirliti frekar en að óska eftir innsendingu gagna að nýju sem þegar hafi verið innsend.

ON tekur undir með ábendingum Samorku um að gögn og skjalasvæði Raforkueftirlits þurfi að vera aðskilin frá öðrum gögnum enda varða þau samkeppnislega viðkvæm málefni eftirlitsskyldra aðila. Það sé eðlilegt og rétt að eingöngu það starfsfólk hafi aðgang að þeim sem nauðsynlega þurfi vegna þeirra verkefna sem Raforkueftirlitið sinni.

Athygli verður að gildistaka frumvarpsins er 1. janúar 2026 en ON veltir því upp af hverju tæp þrjú ár skuli líða fram að gildistöku sem að mati ON er óþarfi enda málefnið fagnaðarefni. Rök vegna þessa sé ekki að finna í athugasemdum frumvarpsins og úr því má bæta.

Í 6. kafla greinargerðar með frumvarpinu kemur fram að mögulegur kostnaður áforma rúmist innan fjárheimilda ríkissjóðs. ON telur að skýra þurfi nánar hvernig fjárheimildir eru áætlaðar og þeim ráðstafað þar sem Raforkueftirlit skal skilgreina sjálfstætt starfsreglur og því ekki ljóst á þessum tímapunkti hvert umfang verkefna Raforkueftirlits verði né heldur því hvaða fjármunir verða nauðsynlegir rekstri raforkueftirlitsins.

Hér að framan hefur undirrituð gert grein fyrir athugasemdum Orku náttúrunnar við fyrirbyggjandi drög að frumvarpi til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna sjálfstæðs raforkueftirlits. Verði eftir því óskað er undirrituð reiðubúin að gera nánari grein fyrir umsögninni og svara þeim spurningum sem upp kunna að koma.

Virðingarfyllst,

Íris Lind Sæmundsdóttir
Lögmaður